УДК 82:355:353

Бортнік Ж.І.,
асистент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Луцького інституту розвитку людини
Університету "Україна"

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКОЇ ТЕМАТИКИ В П'ЄСІ Є. ГРИШКОВЦЯ "ДРЕДНОУТИ"

Анотація

У статті розглядаються характерні особливості військово-морської тематики в монодрамі Є. Гришковця "Дредноути". Здійснено аналіз основних методів та прийомів, які використовує автор для передачі свого бачення проблеми та переосмислення традиційних образів мариністики.

Ключові слова: військово-морська тематика, монодрама, образ, персонаж, стереотип, символ, іронія, ідентифікація, пам'ять.

Аннотация

В статье рассматриваются характерные особенности военно-морской тематики в монодраме Е. Гришковца "Дредноуты". Проводится анализ основных методови прийомов, которые использует автор для передачи своего видения проблемы и переосмысления традиционных образов маринистики.

Ключевые слова: военно-морская тематика, монодрама, образ, персонаж, стереотип, символ, ирония, идентификация, память.

Summary

In the article the main characteristics of the military-sea topic in monodrama J. Gryshkovets "Drednouts" were developed. The comprehensive analysis of the main methods and principles, which were used by author in order to transfer his vision of the problem and understanding of the traditional images of marynistics was offered.

Key words: military-sea topic, monodrama, image, character, stereotype, symbol, irony, identification, memory.

Образ моря та зображення людей морської професії мають давню історію. Ця тема розвивається, з'являються нові мотиви, з кожним новим поколінням переосмислюється та доповнюється непросте співіснування двох стихій – стихії моря та стихії людської душі.

На межі XX – XXI ст. радянська ідеологізована культура звільнила місце маскультурі з домінуванням розважальної функції. Сучасні письменники знаходяться у пошуку нових способів та прийомів для запобігання дегуманізації суспільства та розпаду в людській свідомості тих моральних принципів та якостей, які формувалися й завдяки творам про море та людей морської професії.

У монодрамах “Как я съел собаку” та “Дредноуты” сучасний російський драматург Є. Гришковець крізь призму військово-морської тематики намагається звернутися до проблем свого покоління, пов’язаних із втратою орієнтирів у сучасному нестабільному світі та кризою самоідентифікації особистості. Автор шукає нові форми організації діалогу з читачем, намагається нівелювати негативні впливи маскультури на формування світогляду покоління.

Є. Гришковець став особливим явищем у сучасному мистецтві. Він двічі був лауреатом театральної премії “Золота маска”, літературних премій “Антибукер”, “Книга року” (2004 рік). Автор не боїться експериментів, спростовує своєю творчістю загальноприйняті підходи до драматичних жанрів. П. Вайль вважає твори цього автора настільки самобутніми, що зазначає: “Гришковець – це не прізвище письменника, а назва жанру” [3, 4]. На сторінках журналу “Огонёк” О. Рюміна порівнює Гришковця за його багатогранність з творцями епохи Відродження [9]. В. Гуга у статті “Теплое поколение Г” безапеляційно стверджує, що “гришковецкая литература” – продовження того підліткового спілкування, яке не вимагає якості” [4]. А.Б. Покой, називає свою статтю “Против гришковечности”, вважаючи захоплення творчістю Гришковця – хворобливою “тягою до комфортного безчасів’я” [8]. Так драматургія цього автора стала об’єктом для великої кількості досить поверхневих публікацій. Заслуговує уваги глибокий аналіз творчості драматурга дослідниками Т. Бреєвовою, М. Дьячук, О. Наумовою, Л. Тютеловою.

Мета статті – проаналізувати особливості військово-морської тематики в монодрамі Є. Гришковця “Дредноуты”, а також охарактеризувати елементи поетики твору.

Монодрама “Дредноуты” була задумана автором зимою 1999 року, зіграна для публіки в 2001 році, а записана на папір у січні 2002 року. Є. Гришковець визначив її як п’єсу для жінок: із самого початку герой наголошує, що жінкам необхідно читати книги про моряків та кораблі та дає відповідь на питання, чому це так важливо: *“А между прочим, именно в книгах про корабли… и про мужчин есть такая информация, которую не найти нигде… ни в романах, ни… Нигде не найти! Такая информация, которую я хотел бы сообщить и про себя… Там, в книгах про корабли, есть много про мужские мечты, иллюзии, амбиции… И есть описания! Да, да, описание мужчин в том состоянии, в котором женщины мужчин никогда не видели. Описание того, как они, мужчины, умирали. Умирали в бою. О гибели кораблей. И цифры – погибшие офицеры и матросы”* [5, 240].

Зображення Чоловічих мрій, ілюзій та амбіцій – основна тема твору, діалогу, який веде автор-персонаж-оповідач з читачем/глядачем із властивою Гришковцю високою мірою авторської присутності. Герой монодрами воліє донести до жінок певну інформацію про чоловіків – щоб створити такий образ мужчини, який відповідає чоловічим мріям або уявленням про справжніх чоловіків, та намагається довести у процесі оповіді право на ідентифікаційний статус справжнього мужчини. Зовнішній конфлікт п’єси будується саме на розумінні та усвідомленні персонажем-оповідачем того, що всі зусилля (тобто

озвучені рефлексії героя), які мають на меті зацікавити жінок такими книгами, будуть марними; можливо, тому автор додає до означення жанру свого твору "*Пьеса для женщин*" слова "*Монолог* (*Спектакль, который не получился)*". Умовний діалог у монодрамі, по суті, є монологом, як зазначає О. Наумова, "… в пошуках себе у Всесвіті, контакті зі світом людина усвідомлює неможливість такого діалогу, тому виявляється приреченою на самотність. Цей тип конфлікту стає магістральним взагалі для всієї творчості Є. Гришковця" [7, 15].

Внутрішній конфлікт монодрами закладений у триєдності – "чоловічі мрії, ілюзії та амбіції". Мрія –"те, що створене уявою" [11]. Ілюзія – "хибне уявлення про що-небудь" [11]. Амбіції – "самолюбство; гордість, честолюбство" [11]. Тобто виникає протиріччя між мріями, усвідомленням того, що вони є ілюзорними та чоловічими амбіціями.

Конфлікт монодрами реалізується через зіставлення двох часових вимірів: Колись і Сьогодні (хронологічний час), які поєднані процесом мовлення оповідача, тобто категорією Зараз (художній час та час вистави). Ці категорії перебувають у постійному взаємозв'язку і переплетенні, монодрама "Дредноуты" – це численні переходи із минулого в сучасне й назад.

Категорія Колись подана через декілька тематичних шарів: опис морських битв Першої світової війни та історії будівництва дредноутів, розповідь легенди про самурая – цей вимір створює складне семантичне поле чоловічих мрій. Категорія Сьогодні – це ретроспектива епізодів із життя героя монодрами, звичайного молодого мужчини, пригадування яких обумовлено знайомством із книгою про військово-морський флот періоду Першої світової війни. У цьому вимірі на рівні світосприйняття героя монодрами мрії перетворюються в ілюзії. Категорія Зараз – екзистенційні роздуми оповідача над проблемою позитивної ідентифікації себе як мужчини, створення уявних картин, навіяних цими роздумами.

Герой п'єси "Дредноуты" мотивує свій інтерес до історії морських кораблів тим, що випадково зайшов у книгарню і йому впала в очі яскрава книга: "*Несколько лет назад… я не помню точно, когда… Помню только, было холодно, и я зашел в книжный магазин. Зашел только потому, что было время… и было холодно. А там… в книжном магазине… как всегда, видишь все Эти книги… и забываешь, что ты хотел купить… ходишь вдоль полок, трогаешь, листаешь… книги. А тут я вообще ничего не собирался покупать"* [5, 238]. Але персонаж монодрами не просто купив яскраву книгу з цікавими фотографіями – знайшлася причина, через яку він згодом вивчив назви і номери цих кораблів, їх історію, біографії капітанів, побував у військово-морських музеях Англії та Німеччини. Автор дає відповідь на питання, що так зачепило героя, сучасну молоду людину з "покоління працівників офісу", в історіях про військово-морський флот періоду Першої світової війни: *"А почему я это рассказывал? Я не знаю. Ну что мне до всех этих англичан и немцев, даже если бы они не погибли тогда, их все равно не было бы теперь в живых. Никого, это было давно. И я вовсе не хотел рассказать о том, что война – это ужасно, или наоборот – это настоящее мужское дело. Меня просто как-то задело, зацепило… Я же теперь знаю все эти факты. Я владею этими фактами. Что*

мне с ними делать? Я просто считаю, что мне повезло, что они, эти моряки, не опустили флаги, а я могу об этом прочитать" [5, 274]. Інформація, яку отримав герой, прочитавши книгу, заставляє його замислитися над первнями чоловічої натури, створити своє уявлення про справжній чоловічий характер. Бажання віднайти внутрішню рівновагу шляхом перегляду минулого – мета персонажа монодрами, це прагнення для нього є більш важливим, ніж навіть донесення певної інформації до жінок: "*Но ведь не читают же! И даже в руки не берут*". Як слушно зазначає О. Наумова, "на сцену вийшли нові герої, які втратили колишні ідеали та орієнтири, але зберегли здатність до серйозних почуттів" [7, 6]. "Встиг з'явитися новий тип людей, новий клас… – ці люди пройшли через всі спокуси своєї епохи й не прижилися в ній. Ось від імені цих нових лишніх й говорить Гришковець", – продовжує цю думку Л. Биков на сторінках журналу "Новый мир" [2]. Колись для такого типу людей необхідно, щоб ідентифікувати себе у Сьогодні, ось чому герой занурюється у глибини минулого. І тут саме військово-морська тематика спонукає до роздумів про те, що герой вважає втраченим, але таким необхідним: мужність, честь, силу волі – про те, що є нераціональним, отже, на перший погляд, безглуздим. Раціоналізм, доводить автор, унеможливлює сприйняття себе як повноцінної особистості, герой страждає, якщо відчуває себе тільки у своєму часові, йому потрібна пам'ять про героїзм як квінтесенція чоловічої натури. Пощастило молодому чоловікові саме тому, що герої були, адже він відчуває тугу за справжнім, за героїчним, йому необхідне відчуття, що він теж так зміг би, як ті моряки, що не спустили прапорів, не здалися ворогові. Принаймні для звичайного мужчини, дезорієнтованого в просторі маскультури, залишається можливість сприймати своє "негероїчне" існування збігом обставин або відсутністю приводів для героїзму. Персонаж-оповідач намагається довести жінкам (і самому собі), що честь і мужність закладені в чоловічій натурі, вони є, вони не зникли, просто немає дредноутів (властива автору іронія), а то б чоловіки, показали, як вони вміють красиво і мужньо жити й вмирати: *"...хочется быть хотя бы красивым иероглифом. Красивым, сильным, этаким лаконичным и как минимум, лучшим из десяти тысяч, на вид точно таких же. Для чего делались все эти дредноуты? Если так трудно хоть что-нибудь женщине объяснить и найти нужные слова… Куда легче построить прекрасный дредноут, выйти в на нем в море, и там погибнуть в бою с таким же… дредноутом"* [5, 269].

Вимір Колись наповнений Чоловічими мріями, і саме це є основою поєднання із Сьогодні. Автор поступово вводить своїх персонажів, деколи накидаючи їх кількома штрихами, і кожен з цих персонажів є скоріше образом-символом, який має на меті створити у читача певні асоціації, загальний образ мрій про справжній чоловічий характер. Їх символом у монодрамі є дредноути ("англ. dreadnought, букв. безстрашний" [10, 182]) – великі красиві кораблі, які були створені для того, щоб зійтися у великій та страшній битві, а насправді майже не воювали, бо лише лякали своєю величчю і красою, а потім: *"Дредноуты встретились только ночью. Они сошлись ненадолго. Обстреливали друг друга чуть больше сорока минут. Убедились в том, что и английские и немецкие дредноуты сокрушительно сильны, но также и*

неуязвимы. За эти сорок минут они основательно друг друга потрепали и разошлись. Больше они никогда не встречались. Ни один дредноут в том бою не погиб. И больше участники той битвы ни в каких значительных сражениях участия не принимали" [5, 270]. Це протиріччя, закладене в образі великого безстрашного корабля, який майже не воював, супроводжує роздуми героя упродовж усієї п'єси. Так співвідношення реального та уявлень про реальність визначає основний драматургічний конфлікт монодрами: уявлення про справжній чоловічий характер та бачення й сприйняття себе реального, намагання пояснити жінкам життєво важливі поняття, але й розуміння того, що герой не буде почутим, надія на те, що ідентифікація себе як справжнього мужчини принесе відчуття гармонії у життя та відчуття ілюзорності цієї надії, як результат, відчуття самотності.

Військово-морська тематика передана в п'єсі через фрагменти морських битв і поведінки капітанів морських кораблів та їх команди під час бою, тобто ті моменти з життя моряків, які є екстремальними. Автор тяжіє до тих ситуацій, коли людина постає перед вибором і коли найкраще проявляється характер, саме це допомагає створити загальний образ, накопичуючи його складові невеликими епізодами, про які інформує персонаж.

Перший з епізодів – це опис героїчної поведінки екіпажу німецького корабля "Емден", якого війна застала біля берегів Австралії, і там (біля Австралії), не маючи необхідного військового спорядження, він "захищав" Німеччину. Герой з показною іронією говорить про поведінку капітана, офіцерів та матросів і виставляє на перший план нібито безглуздість їхнього вчинку. Лише коли персонаж згадує про десант корабля, який після загибелі "Емдена" вісім місяців добирався до німецького консульства в Туреччини, зберіг форму, то вже не приховує свого захоплення вчинком моряків, які просто і з почуттям власної гідності, без зайвих слів рапортували консулу про прибуття: *"Они выстроились, а командир десантников подошел к послу, отдал честь, и сказал: "Десант крейсера "Эмден" построен". И все. Он больше ничего не сказал. А что можно сказать про него? Молодец! Он не сказал: "Знаете, мы тут восемь месяцев…" или "Мы маленько устали, нам бы в гостиницу, а то мы поиздержались в дороге…"* [5, 249]. До образу чоловічих мрій додається перший штрих: справжній мужчина – це той, хто робить вчинки, не розмінюючись на слова, а просто, благородно та з гідністю виконує свій обов'язок. Це одна із рис чоловічого характеру, за якою ностальгує герой, тому що у вимірі Сьогодні він бачить себе зовсім іншим, і такий образ йому не подобається, чоловіча генетична пам'ять чинить опір: *"Потому что…а что я мог усказать: "Дорогая, я, между прочим, все в дом, все в дом!…" (машет рукой). Что я еще могу сказать? Но ведь мог бы! Они же смогли"* [5, 250].

Історія британського контр-адмірала Кристофера Крейдока розповідає про мудру та сміливу людину, яка намагається протистояти безглуздим наказам командування, але коли він чує звинувачення в боягузтві, йде на вірну смерть. Такі історії Гришковець закінчує переважно сухими цифрами та короткою інформацією, ці епізоди більше нагадують ремарки й створюють ситуацію відчуження та максимальної авторської присутності: *"На немецких кораблях*

отчетливо слышали, что английские моряки поют. Песня стихла, когда «Монмут» ушел под воду. Из 754 человек команды не спасся никто. Все погибли" [5, 252], *"Потом «Гуд хоуп» взорвался, перевернулся, и ушел под воду вместе с адмиралом и всей командой, почти 900 человек"* [5, 251], *"…объятый пламенем корабль, опрокинулся и затонул вместе со всей командой (почти 800 человек) и своим адмиралом. До последнего момента одна небольшая пушка на гибнущем крейсере продолжала вести огонь. Даже, когда корабль опрокинулся, и орудие было направлено просто в небо, немецкие моряки стреляли"* [5, 254]. Стислі короткі речення з перевагою дієслів, абсолютна відсутність образності, кожна фраза звучить занадто просто, але саме цим автор і робить сприйняття максимально емоційно насиченим. Тому все частіше протягом п'єси герой реагує у вимірі Сьогодні на таку інформацію лише уривчастими реченнями: "*А я что могу сказать? Разве я могу сказать: "Дорогая, прибереги это…*" [5, 250], жестами (часто повторювана авторська ремарка "*машет рукой*" – пантоміма, властива всім монодрамам Є. Гришковця), та знаком "три крапки" (вживається у п'єсі 182 рази) – наповнене глибоким сенсом мовчання, семантично значуще, пов'язане з емоційною оцінкою інформації.

До загального образу чоловічих мрій особливий штрих додає історія наймолодшого учасника Ютландської битви, юнги Джона Корнуела, який під час бою продовжував наводити гармату навіть тоді, коли вже нікому було стріляти. Паралельні думки про Сьогодні пов'язані з роздумами, які виникають у персонажа, коли він розглядає фотографії маленьких хлопчиків, обличчя яких сповнені чистоти, глибини та мрій про своє майбутнє життя, про те, якими вони виростуть справжніми чоловіками: "*А про свою жизнь я что могу сказать? С этих детских фотографий исчезло такое, а в жизни взрослых такое появилось, что вся эта жизнь кажется только предательством тех мальчиков, которые остались только на фотографии. Так что Корнуэл – молодец! Просто молодец!*" [5, 265]. Так, образ чоловічих мрій стає повним, коли залишиться вміння хоч трохи сприймати світ по-дитячому і не зраджувати свої дитячі мрії. Слід відзначити, що в роздумах оповідача "дитина – дорослий" у вимірі Зараз проглядається лейтмотив творчості Гришковця: саме життя є причиною втрати власного "Я", яким би успішним та благополучним життя не було, все одно воно сприймається як зрада себе-дитини.

Для створення загального образу з історії участі військово-морського флоту Росії автор обирає лише один невеликий епізод: маленький базовий тральщик, зроблений з багатошарової фанери, зустрівшись з німецькою ескадрою (один дредноут, пара крейсерів і декілька есмінців), кидає їй виклик, і ескадра здається. Німецькі моряки розуміли, доводить герой, що якщо почнуть бій з цим маленьким човником, то знеславляться: вони визнали себе переможеними, бо вміли програвати: *"У них были настоящие пушки, и они были первоклассные моряки. Они умели проигрывать"* [5, 275]. А для сьогоднішнього образу чоловічих мрій ще одна з найважливіших рис справжнього мужчини: перемога над слабким – це не перемога.

У вимірі Зараз оповідач поєднує Колись і Сьогодні, розмірковує про мрії та ілюзії героя, створює уявні образні картини (в такі моменти він називає себе

графоманом), вони часто починаються словами: “*Представьте себе*”. Це опис тихого падіння на поверхню моря снігу, зображення параду дредноутів перед англійською королевою, розповідь про останній день моряка перед виходом у море з відчуттям швидкої смерті, зображення уявного світу, в який потрапляють усі загиблі моряки. Це моменти максимальної авторської присутності в монодрамі. Особливо показовим для розуміння особливостей “гришковецької моделі світу”, яку він створює в кожному своєму творі, є епізод розповіді про останній день моряка: людину, яка відчуває внутрішню гармонію лише тоді, коли разом із усією командою виконує щоденну роботу на кораблі. У цих епізодах особливо гостро відчувається неможливість діалогу зі світом, приреченість на самотність, але й невпинне прагнення та внутрішня необхідність пошуків виходу з комунікативного провалу.

Складний художній образ, створений автором та мотивований його творчою особистістю, взаємодіючи з особливостями мови Є. Гришковця, формує самобутнє семантичне поле монодрами. “Будівельним матеріалом п’єси”, окрім фрагментарної побудови, використання різних вимірів часопростору, семантично значущої паузи, є риторичні запитання, які створюють ілюзію спонтанності думки, вже вказані показна та прихована іронія, обігрування стереотипів, повтор ключових слів, прийом очуднення. Він часто говорить про героїчну поведінку моряків з іронією: *“Во время боя и так становится ясно, кто сильнее. Но вот стоит опустить этот флаг, и все. Никто ни в кого не стреляет. Кто-то открывает шампанское, говорит что-нибудь вроде: “Поздравляю! Вам сегодня чертовски везло”* [5, 254]. Ця показна іронія допомагає автору замінити банальні слова про героїзм, більш гостро донести всі нюанси ідейного наповнення п’єси. Прихована іронія супроводжує роздуми про раціональні мірила буття чоловіка, в якого на ногах ”*хорошие классические неновые туфли, безукоризненно чистые и ухоженные*”. Герой нібито не розуміє, для чого, наприклад, потрібно тонути з кораблем, не опускати прапора: “*А что такое флаг? Что это такое, если посмотреть на это совсем просто? Это же кусок ткани. Кусок ткани на мачте. Вот такого, приблизительно, размера (показывает). У англичан на флаге был красный крест, а у немцев черный, и черный орел. Вот и вся разница. Если, конечно, посмотреть просто ”*[5, 254].

У процесі мовлення персонаж ставить надскладні запитання і з навмисною легкістю на них відповідає: *“Что я хотел узнать? Ничего я не хотел…Просто купил”* [5, 239]. Тому й може виникнути ілюзія “підліткового спілкування, яке не вимагає якості” [4]. Власне, герой сподівається, що, як тільки кожен зрозуміє причину такої дивної поведінки людей, тоді існування наповниться глибоким сенсом, зміняться критерії оцінки своїх вчинків без аналізу їх з точки зору доцільності: *“ Ну, то есть, не задумываясь о смысле, и не разбираясь в целесообразности того или иного… дела. Да, да, не анализируя ситуацию, просто взять, не опустить флаг, и умереть. Потому что те моряки были в ситуации, в которой я не смог бы… разобраться. А как можно разобраться в ситуации…, которая выглядит следующим образом: вот железный корабль, он плывет по морю, а я, моряк, нахожусь на нем, и*

защищаю Германию… возле Аргентины или Чили” [5, 255]. Персонаж, навмисно хитруючи, дає стандартні механічні відповіді, проте при цьому робить паузу, а всі роздуми будуються за зразком: “Все так просто і зрозуміло…але…якщо подумати…”. Легкість і простота в монодрамі умовні, невипадково так часто після слова “просто” починаються найглибші роздуми. Причому протягом п’єси відбувається “еволюція” цього слова. Якщо на початку монодрами воно є символом бездумного ставлення до життя (просто зайшов у магазин, просто купив книгу, прапор – просто шматок тканини), то поступово це слово набуває нового сенсу: воно стає показником не бездумності і поверхневого ставлення до проблеми, а сприйняття життя з точки зору вічних істин, які не вимагають доведення: “*У меня слишком много вопросов возникает в связи с этим. А они там, просто не опускали флаги”* [5, 255]. Герой хоче навчитися не «розбиратися», а слухати своє серце. Так автор намагається розглянути цю проблему у руслі кращих традицій класичної літератури: прагнення пояснити життя раціоналістично і з урахуванням тільки “*целесообразности того или иного… дела*” призводить до спустошування душі, та тільки вічні людські цінності дають можливість відчути себе людиною. Для цього героєві жити лише в системі координат свого часу недостатньо, у такому тяжінні автора до минулого немає нічого від “тяги до комфортного безчасів’я [10]”, в якому його звинувачують критики.

Ще один з прийомів, які використовує Є. Гришковець, – осмислення теми крізь призму стереотипів, пов’язаних з морською тематикою. Драматург звертається до стереотипних морських образів та картин ще у п’єсі “Как я съел собаку” і продовжує цю традицію в “Дредноутах”: жваві матроси, які носять безкозирку на маківці голови, обгорілий прапор, який майоріє над кораблем, суворий, але справедливий та мудрий капітан, який не покидає корабель під час загибелі, безкозирки, що колишуться морськими хвилями тощо. Ці зворушливі образи спекулятивно використовувались майже в кожному радянському кінофільмі про моряків, вони стали ординарними, банальними, пересічний громадянин повинен був сприймати ці образи апріорі як зворушливі. Письменник відходить від стандартів, обігрує стереотипи, іронізує над ними, а потім поступово наповнює ці образи глибоким сенсом, відновлює їх сприйняття вже не в ролі стереотипів: героїчне стає справді героїчним і зворушливим без присмаку банальності та удаваної пафосності.

Кожне поняття, кожен предмет персонаж-оповідач ніби відкриває наново разом з читачем, використовуючи прийом очуднення. Що таке прапор, снаряд, корабель герой-оповідач намагається усвідомити, залучаючи до цього процесу читача/глядача. Так створюється ситуація, коли слова “*Корабль затонул*” стають максимально значущими:*“был свой небольшой духовой оркестр, была пекарня, чтобы печь хлеб, были свои традиции, любимые корабельные животные, какие-нибудь собаки, кошки. Были офицеры, которых любила команда, были те, кого терпеть не могла, был какой-нибудь старшина, который хорошо пел, и все любили послушать его песни. Был, может быть, боксер, самый лучший в эскадре… И все это исчезло. Две секунды, и все”* [5, 264].

Є. Гришковець завершує монодраму символічною картиною: горять паперові кораблики, нагадуючи про те, що все зникає так, як колись зникли великі й безстрашні дредноути. Залишиться лише пам'ять. Вона не дає спокою людям, які втратили "колишні ідеали та орієнтири", але зуміли "зберегти здатність до серйозних почуттів", пам'ять покоління, пам'ять особистості, яку Ю. Андрухович назвав "здатністю прикриватися у порожнечі" [1, 31] і яка не дозволить людям забути про справжнє. Герой п'єси шукає в минулому свою реальність, осмислює її, йому і його поколінню необхідні всі ці історії про моряків, щоб "прикритися у порожнечі", він розуміє, що причина порожнечі не в тому, що немає приводу себе проявити, а в тому, що завжди легше пояснити своє порожнє існування відсутністю приводу бути справжньою людиною. Як слушно зазначає Л. Лавринович, "те, що не затребуване у повсякденній діяльності протягом десятиліть, а то й століть, може зникнути з генетичної пам'яті народу" [6, 103]. Використовуючи військово-морську тематику, автор намагається зробити пам'ять про важливі морально-філософські категорії як точку відліку цінностей життя та самоідентифікації особистості "затребуваною у повсякденній діяльності", щоб зберегти природне відчуття власних основ.

В творчості Є. Гришковця проявилися основні тенденції та закономірності розвитку драматургії кінця XX початку XXI ст., які реалізуються через активізацію авторської присутності, значущість слова та роздумів над проблемами сенсу буття як основної рушійної сили розгортання сюжету, сплав ліричного та епічного, поєднання різноманітних літературних та театральних напрямів та традицій, актуалізацію жанру монодрами.

Література

1. Андрухович Ю. Центрально-східна ревізія / Юрій Андрухович // Сучасність. – 2000. – №3. – С. 5–32.
2. Быков Л. Взрослая жизнь молодого человека [Електронний ресурс] / Л. Быков "Новый мир". – 2002. – №1 – Режим доступу : http://magazines.russ.ru/novyi_mi/2002/1/bykov-pr.html
3. Вайль П. Другой Гришковец // Е. Гришковец. Планка ; [вст.ст. П. Вайль]. – М. : Махаон, 2006. – 288 с.
4. Гуга В. Теплое поколение Г [Електронний ресурс] / В. Гуга // Топос. – 2006. – Режим доступу : http://topos.ru/article/4964
5. Гришковец Е. Зима. Все пьесы / Е. Гришковец. – М. : Эксмо, 2008. – 300 с.
6. Лавринович Л. Дискурс пам'яті в сучасній українській прозі: основні ідейно-тематичні тенденції / Л. Лавринович // Філологічні студії. – 2008.– № 1–2. – С. 100–106.
7. Наумова О. С. Формы выражения авторского сознания в драматургии конца XX – начала XXI вв. (на примере творчества Н. Коляды и Е. Гришковца) : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. филол. наук: спец. 10.01.01. Русская литература / О. С. Наумова. – Самара, 2009. – 19 с.
8. Покой А. Б. Против гришковечности, или Похвала временам [Електронний ресурс] / Авраам Болеслав Покой – Режим доступу: http//lukmore.ru/Гришковец

9. Рюмина Е. Мы многого добились, но потеряли себя [Електронний ресурс] / Е. Рюмина // Огонёк. – 2010.– № 6. – Режим доступу : http//www.kommersant.ru / doc.aspx
10. Словник іншомовних слів / Уклад.: С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. – К. : Наук. думка, 2000. – 680 с.
11. Тлумачний словник [Електронний ресурс] – Режим доступу : http//www.slovnyk.net/